

Innlegg Jon Petter Rui og Tina Søreide

Granskere, rapporteringsplikt og konfidensialitet

Granskere har ikke nødvendigvis rapporteringsplikt, men det er heller ikke fritt frem å skjule kriminalitet for en kunde.

Jon Petter Rui

Tina Søreide

Jon Petter Rui, professor ved Det juridiske fakultet, Universitetet i Bergen og Tina Søreide, professor ved Norges Handelshøyskole (NHH)

● **DN belyste nylig** hvordan granskere i privat sektor virker uvitende eller avslappet i forhold til hvilke regler som gjelder skulle de komme over noe kriminelt hos en kunde. Saken var motivert av hvordan PwC overleverte informasjon til Økokrim om sin klient, Kongsberggruppen. Informasjonen ga grunnlag for korrupsjonsmistanker og etterforskning av forretningspraksis i Romania.

Etter en ringerunde fikk DN-s journalister svar som tyder på at noen konsultentselskaper har en uklar holdning når det gjelder å rapportere om mulige ulovligheter, mens andre er tydelige på at de ikke viderefremmer slik sensitiv informasjon hvis kundene foretrekker å holde det hemmelig.

Implisitt viser artikkelen til konsultentselskapenes åpenbare interesse av å la taushetsplikten overfor kundene overgå andre regler. Uansett hva de finner når de gransker en vanskelig situasjon hos en kunde, vil de fleste holde tett. Gjelder dette kun økonomisk kriminalitet, tro? Eller ville holdningen ha vært den samme hvis granskerne fant tre lik i en fryser?

DNs Eva Grinde påpeker at det er i samfunnets interesse at informasjon om kriminelle forhold kommer til overflaten. Vi er enige. Å få frem informasjon om mulige straffbare forhold er imidlertid ikke det eneste hensynet som veier inn ved utforming av regler om taushetsplikt og rapporteringsplikt. Når det gjelder Grindes etterspørsel etter tydeligere regler for granskere vil vi minne om reglene som allerede gjelder.

For revisorer som driver med granskning gjelder hvitvaskingsloven fullt ut for deres virksomhet. Det medfører at forhold som kan indikere at midler med mulig tilknytning til hvitvasking skal undersøkes nærmere, jf. hvitvaskingsloven § 25. Hvis det etter undersøkelser er forhold som gir grunnlag for mistanke om hvitvasking, skal revisorer informere Økokrim om forholdene, jf. § 26. Derimot har revisor ikke rap-

porteringsplikt når vedkommende bistår en advokat, og advokaten som ledd i granskningen gjennomfører rettslig rådgivning. I et slikt tilfelle smitter unntaket for rapporteringsplikt om forhold som omfattes av rettslig rådgivning over på revisoren. Grunnen er at opplysninger gitt til en advokat som ledd i rettslig rådgivning ikke skal tilflytte andre via revisoren.

Hvitvaskingsloven gjelder ikke for advokaters gjennomføring av granskingsoppdrag, jf. § 4 annet ledd bokstav c. Det samme gjelder de aller fleste europeiske hvitvaskingslover. Dermed har ikke advokater undersøkelses- og rapporteringsplikt ved gjennomføring av granskingsoppdrag.

Kan og bør rettstilstanden endres? Borgernes rett til konfidensiell rettslig bistand er vernet av Grunnloven § 102 og Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK) artikkel 8. Det medfører at Stortinget som hovedregel ikke kan utforme regler som pålegger advokater rapporteringsplikt eller andre pålegg om å dele opplysninger som er kommet frem som ledd i rettslig rådgivningsvirksomhet.

Men ingen regel uten unntak: EU-retten åpner for å pålegge advokater rapporteringsplikt blant annet hvis et rettsråd blir eller vil bli brukt som ledd i hvitvasking eller terrorfinansiering. Et slikt unntak i hvitvaskingsloven i kombinasjon med å gi loven anvendelse for advokaters granskninger, vil medføre økt rapportering fra advokater om mulige straffbare forhold. Innføring av et slikt unntak vil etter all sannsynlighet ikke støte en mot Grunnloven § 102 og EMK artikkel 8.

Det er videre grunn til å merke seg at det kun er den rettslige bistanden som er vernet av Grunnloven og EMK. Det betyr at rene faktaundersøkelser hvor det ikke samtidig gjennomføres rettslig rådgivning, fal-

↓ Rådgivere i PwC ble hyret for å undersøke mistanker om korrupsjon. PwC holder nå til i et nytt bygg i Bjørnvika. Foto: Gunnar Lier

ler utenfor vernet. I 2014 var spørsmålet i en sak for Høyesterett om en advokat som gjennomførte granskning hadde vitneplikt for retten om forhold som var kommet frem under granskningen. Høyesterett mente at det avgjørende er om det gis rettsråd i forbindelse med granskningen. Hvis oppdraget utelukkende går ut på å kartlegge faktiske forhold, vil advokaten ha vitneplikt om det som fremkommer av granskningen. På den annen side vil det ikke være vitneplikt hvis faktum allerede i det vesentlige er klarlagt og hovedpoenget med oppdraget er å foreta juridiske vurderinger. En rapporteringsplikt for advokater etter disse linjene kan også innføres, uten at regelen kommer i konflikt med det konstitusjonelle og menneskerettslige vernet av konfidensialitet mellom advokat og klient.

Det er etter hvert blitt en trend at både påtalemyndigheten og andre myndigheter forventer at det gjennomføres en privat granskning før myndighetene kommer på banen. At det er gjennomført en privat granskning, er også et forhold som regelmessig medfører reduksjon av straff eller andre sanksjoner, slik Pål Lønseth implisitt understreker i DN-intervju 3. juni.

Men tross sterke oppmuntringer til å selvrapportere ulovligheter, vil noen selskaper foretrekke hemmelighet. Når myndighetene oppfordrer eller gir incentiver til at det gjennomføres private granskninger av mulige straffbare forhold, er det gode grunner som taler for at myndighetene bør være granskers oppdragsgiver, og ikke den virksomheten som granskes. I tillegg mener vi at myndighetene bør kreve at den som granskes samtykker til opphevelse av taushetsplikt fra granskers side.

Kongsberg, korrupsjon og offentlige anbud

Harald Alfsen, advokat/partner, spesialfelt offentlige anskaffelser, Stiegler Advokatfirma AS

● **Kongsberggruppen** vurderte tydeligvis konsekvensen av å bli avvist i offentlige anbud (DN 29. mai). Men hva innebærer egentlig det?

Innkjøpsreglene er et av de sterkeste virkemidlene til å motvirke korrupsjon. En offentlig oppdragsgiver plikter etter EØS-reglene å avvise en leverandør dersom oppdragsgiveren er kjent med at leverandøren er dømt for eller har vedtatt forelegg for korrupsjon og hvitvask. Og dersom en person i ledende stilling er dømt for korrupsjon eller hvitvask, blir han/hun mest sannsynlig identifisert med selskapet, slik at selskapet skal avvises.

Avvisningsperioden er opptil fem år. Så dette kan altså ha meget store konsekvenser.

Ifølge regnskapene til Kongsberggruppen for 2020 omsatte forsvarsdelen og den maritime delen for i underkant av 14 milliarder kroner. Et forsiktig anslag kan være at minst 50 prosent stammer fra offentlige nasjonale og internasjonale kunder fra blant annet Forsvaret og andre offentlige kunder. Finner vi frem den største kalkulatoren og ganger syv milliarder kroner med fem år, hadde det i dag vært svimlende beløp i tapt omsetning og tapt fortjeneste.

Nå er det ikke slik at dette automatisk legges til grunn. Vi har også regler som regulerer redusert avvisning dersom leverandøren har gjort visse tiltak:

- For det første må leverandøren ha betalt pålagt erstatning.
- For det andre må man ha aktivt samarbeidet med myndighetene for å klarlegge fakta og alle omstendigheter.
- For det tredje må man ha gjennomført en rekke «egne tekniske, organisatoriske og personalmessige tiltak for å forebygge gjentagelser», som det heter i Forskrift om offentlige anskaffelser. Det dreier seg om «self cleaning», for eksempel å styrke kontrollfunksjoner, ha gode varslingsrutiner, ha sagt opp eller flyttet på personer som har vært involvert i ulovlighetene, drive opplæring i korrupsjonsforebygging og annet.

Men det er utvilsomt at vi snakker milliarder i tapt omsetning. Og hva prisen er for integritet i Kongsberggruppen, kan bare ledelsen og styret svare på.

Et trolig ønsket råd fra Branschforeningen for Onlinespel

Gustaf Hoffstedt, generalsekretær i Branschforeningen för Onlinespel, Sverige

● **Det pågår** en debatt om hvorvidt det eksklusive spillmonopolet maksimerer statens inntekter. Siden både Sverige og Danmark har valgt å skrote spillmonopol til fordel for lisenssystemer, er det forståelig at denne debatten også føres i Norge.

Jeg skal komme med et råd, trolig ønsket: Prioriter ned betydningen av offentlige inntekter. Alle de skandinaviske landene har råd til å sette forbru-

kerbeskyttelse først, før de legger ned skattemessige interesser.

Sverige omregulerte spillmarkedet, hovedsakelig på grunn av forbrukerbeskyttelse. Den svenske spillmyndigheten (Sveriges svar på Lotteritilsynet) uttalte i 2018 at ikke engang hvert andre spill fant sted innenfor spillmonopolet. Spillmonopolet i Sverige klarte bare å kanalisere 47 prosent av alle onlinespill.

Til sammenligning klarte Danmark, som da hadde innført lisens, å kanalisere 92 prosent.

Det var faktisk bare ett land som var enda verre enn oss i Sverige: Norge, med 45 prosent kanaliseringegrad.

Bak denne handelslekkasjen står forbrukere som aldri nås av god forbrukerbeskyttelse. Spillmonopol er i denne forbindelse det motsatte av et trygt og sikkert spillmarked, ettersom det er en ordning som forbrukerne rett og slett velger bort.

Etter omreguleringen i Sverige velger nå forbrukerne å spille innenfor det svenske regulerte markedet. I begynnelsen kanaliserte vi inn mer enn 90 prosent av spillerne, men nå etter drøyt to år med lisens har det stabilisert seg på rett over 80 prosent. Det er uansett en voldsom forbedring fra monopoltiden. Når kanaliseringen øker, så øker også statens inntekter.

Euronext Growth og aksjesparekonto

Bernt Bangstad, styreleder i Aksjonærforeningen

● **Privatpersoner strømmer** til aksjemarkedet og nyetablerte virksomheter som aldri før, men skattereglene favoriserer fremdeles proffene.

Det store antallet småinvestorer som entrer markedet bidrar ikke bare med sårt tiltrengt kapital til et næringsliv i vekst og omstilling, men også med et engasjement knyttet til bedriftenes verdiskaping som vi aldri har sett maken til. Tallene viser at det i første rekke er nyetablerte virksomheter innen den såkalte «grønne» økonomien som tiltrekker seg Ola og Karis interesse og at de nye aksjesparerne i første rekke er unge mennesker. Ikke minst stimulert av denne store interessen finner stadig nye selskaper veien til Euronext Growth.

Dette åpner enestående muligheter, men også åpenbare risikoer. Mange – og nå senest finansstilsynsdirektøren – har vært opptatt av å advare småinvestorene om den ikke ubetydelige risiko som er knyttet til å investere i nyetablerte selskaper. Det er vel og bra. Bevissthet rundt dette er viktig, men minst like viktig er at aksjesparere gis de samme verktøy for å redusere risiko som proffene med investeringselskaper har også når det gjelder aksjene på Euronext Growth. Takket være aksjesparekonto har de det når det gjelder børsnoterte aksjer og aksjefond, men ikke når det gjelder aksjer som noteres på Euronext Growth.

At gevinster og utbytter kan reinvesteres uten at skatteplikt oppstår, fjerner innlåsningseffekter og reduserer risiko. At skattereglene skal favorisere proffene der risikoen er størst er rett og slett urimelig. Derfor etterlyser vi en utvidelse av aksjesparekonto slik at også Euronext Growth-aksjer kan inngå i ordningen.

DN
Dagens
Næringsliv

Christian Krohgs g. 16,
Postboks 1182
Sentrum,
0107 Oslo

Sentralbord
22 00 10 00

Kundeservice
21 89 61 00

Annonse
22 00 10 75

**Redaksjonen
etter kl. 16.30**
22 00 10 03

→ dn.no/tips

EPOSTER
annonse@dn.no
kundeservice@dn.no
redaksjonen@dn.no
debatt@dn.no
utgavesjef@dn.no

VILKÅR
Distribusjon, kopiering,
medieovervåking eller
annen bruk av vårt og
våre leverandørers inn-
hold for kommersielle
formål krever særskilt
avtale. Se www.dn.no
for våre øvrige vilkår.
Copyright Dagens Næ-
ringsliv. DN betinger seg
retten til å lagre og utgi
alt innhold i elektronisk
form, også gjennom
samarbeidspartnere,
og til å forkorte innlegg.